

АНГЛІЙСЬКА МОВА

ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ПРОГРАМА ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- 4-й рік життя
- 5-й рік життя
- 6-й рік життя

АБВ

ABC

Інна Кулікова
Тетяна Шкваріна

АНГЛІЙСЬКА МОВА
ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
Програма та методичні рекомендації

Видання 3-тє, зі змінами та доповненнями
за заг. ред. О. В. Низковської

*Схвалено для використання
в дошкільних навчальних закладах*

Тернопіль
“Мандрівець”
2015

УДК 37.016

ББК 74.26

К90

Схвалено для використання в дошкільних навчальних закладах комісією з іноземних мов Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти та науки України (лист ІТЗО від 28.07.2015 № 14.1/12-Г-952)

Рецензенти:

Т. А. Кирилова – старший викладач кафедри теорії та історії світової літератури Київського національного лінгвістичного університету, кандидат філологічних наук;

Н. П. Калениченко – головний спеціаліст відділу навчальної та виховної роботи управління освіти та інноваційного розвитку Печерської районної в місті Києві державної адміністрації, організатор-методист з дошкільної освіти;

І. В. Якущенко – вихователь-методист вищої категорії, завідувач дошкільного навчального закладу № 653 комбінованого типу м. Київ.

Загальна редакція:

О. В. Низковська – методист вищої категорії відділу науково-методичного забезпечення змісту початкової і дошкільної освіти Державної наукової установи “Інститут модернізації змісту освіти” Міністерства освіти і науки України.

Кулікова І. А.

К90 Англійська мова для дітей дошкільного віку : програма та методичні рекомендації / І. А. Кулікова, Т. М. Шкваріна; за заг. ред. О. В. Низковської. — 3-тє вид., зі змін. та доповн. — Тернопіль : Мандрівець, 2015. — 48 с.

ISBN 978-966-634-897-8

Програма і методичні рекомендації до неї є складниками навчально-методичного комплексу для здійснення дошкільної іншомовної освіти. В них обґрунтовано доцільність початку системного навчання дітей англійської мови з трирічного віку, запропоновано концепцію та зміст навчання, розподіл програмового матеріалу за роками навчання (для дітей четвертого, п'ятого та шостого років життя).

Для вчителів іноземної мови у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладах, батьків, студентів і викладачів вищих педагогічних навчальних закладів різних рівнів акредитації, які здійснюють підготовку педагогічних працівників для раннього навчання англійської мови.

УДК 37.016
ББК 74.26

Всі права застережені
All rights reserved
ISBN 978-966-634-897-8

© І. Кулікова, зміни та доповн., 2015
© ТОВ “Мандрівець”, 2015

ЗМІСТ

Вступ	4
РОЗДІЛ 1	
Пояснювальна записка	6
Завдання і зміст формування основ англомовної комунікативно-мовленнєвої компетенції	16
<i>Четвертий рік життя</i>	16
<i>П'ятий рік життя</i>	18
<i>Шостий рік життя</i>	20
РОЗДІЛ 2	
Методичні рекомендації	23
Принципи навчання	23
Забезпечення умов “чарівної казки”	23
Ігрові методи – основа навчання	27
Специфіка навчання зразків мовлення (“мовні кубики” – засоби вираження)	32
Навчання аудіювання та говоріння	34
Метод повної фізичної реакції	35
Формування елементарної соціокультурної компетенції	37
Заняття – основна форма навчання в умовах гурткової роботи	38
Мовне портфоліо як форма узагальнення досягнень дітей	42
Індивідуальне навчання	43
Література	45

ВСТУП

Широко відома і популярна у практиці дошкільної освіти програма з методичними рекомендаціями до неї “Англійська мова для дітей дошкільного віку” Шкваріної Т. М. рішенням комісії з іноземних мов Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України отримала схвальний висновок. Це третє видання програми, оновлене й доопрацьоване за ініціативи та підтримки Міністерства освіти і науки України, його методичної служби, рідних і колег автора на знак пам’яті і глибокої вдячності за значний внесок Тетяни Михайлівни у розвиток дошкільної іншомовної лінгводидактики.

Зазначена програма є першим складником цілісного навчально-методичного комплексу “Англійська мова для дітей дошкільного віку”. Багаторічний досвід її впровадження в освітню роботу дошкільних навчальних закладів, а також у практику родинного виховання та гувернерство засвідчив високу ефективність, результативність розробленої системи раннього навчання англійської мови з дошкільних років.

Експериментально апробована, практично перевірена програма Шкваріної Т. М. була і залишається підґрунтям для реалізації варіативної складової освітнього змісту, унормованої Базовим компонентом дошкільної освіти (освітня лінія “Іноземна мова”), в умовах гурткової роботи в дитячому садку, функціонування груп і центрів раннього розвитку дітей, індивідуального освітнього впливу на дитину в сім’ї тощо. Нова редакція програми узгоджена також із стандартом, запровадженим у мовній освіті за проектом Ради Європи, відповідно до рівня “нижче А1” за Загальноєвропейською системою володіння іноземною мовою CEFR (Common European Framework of Reference for Languages). Програма відповідає й іншим критеріям вибору користувачем освітньої програми, а саме: враховує вікові психофізіологічні можливості, інтереси та потреби розвитку 3-4-5-річних дітей, практично забезпечує наступність між дошкільною та шкільною ланками іншомовної освіти, оскільки готує малят до засвоєння програми 1 класу.

Програма орієнтує на створення сприятливих умов для оволодіння азами іншомовного спілкування у період дошкільного дитинства на основі збалансованого вирішення освітніх (розвивальних, виховних, навчальних) і практичних цілей із збереженням

пріоритету реалізації саме освітніх цілей. У програмі запропоновано мінімальний обсяг завдань і змісту освітньої роботи з формування основних складових елементарної англійської комунікативно-мовленнєвої компетенції у дітей четвертого, п'ятого і шостого років життя: мовної, мовленнєвої, соціокультурної. Під час підготовки третього видання змістова частина програми була доповнена завданнями й орієнтовними результатами освітньої роботи з дітьми четвертого та п'ятого років життя, що її розробили за авторською концепцією Шкваріної Т. М. її посібники, педагоги Київського Науково-практичного центру материнства і дитинства “Джерело” (директор – Кулікова І. А.). Ці розділи програми стануть у пригоді педагогам і батькам, які матимуть бажання і можливість розпочати навчання дітей англійської мови на більш ранніх вікових етапах. Програмові вимоги викладено у таблиці за стандартизованою формою – це спростить педагогові користування документом, забезпечить прозорість визначення ліній наступності й наскрізності під час навчання англійської мови у різних ланках системи освіти.

Програма супроводжується методичними рекомендаціями, в яких викладено ключові положення сучасної технології навчання англійської мови дітей дошкільного віку. Усі практичні матеріали вилучено зі змісту програми й будуть включені до методичного посібника. Орієнтовний перелік використаної літератури, який доданий до програми, і методичних рекомендацій доповнений із урахуванням новинок науково-методичного забезпечення іншомовної освіти дітей дошкільного віку.

Від імені колег

*Олена Низковська, методист вищої категорії
відділу науково-методичного забезпечення змісту
початкової і дошкільної освіти Державної наукової
установи “Інститут інноваційних технологій і змісту
освіти” Міністерства освіти і науки України*

РОЗДІЛ 1

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчання іноземної мови – не обов'язковий, але бажаний компонент дошкільної освіти. Воно є важливим засобом гармонійного розвитку особистості, формування її життєвої компетенції. Правильно побудований із дидактичного та лінгвістичного аспектів процес навчання сприяє реалізації змісту всіх освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти, збагачує різні сфери життєдіяльності дітей і має самостійне освітнє значення. Діти, які у дошкільному віці залучаються до вивчення іноземної мови, за умови, що це навчання організовували методично правильно, успішніше навчаються у школі, ліпше засвоюють курс будь-якої іноземної мови. Актуальність раннього навчання іноземних мов зумовлена нагальною потребою підготовки молодого покоління до розбудови нового українського суспільства та держави, що впевнено рухається шляхом інтеграції в європейський і світовий культурний, політичний та економічний простір.

Дошкільне навчання іноземної мови впродовж останніх років утратило експериментальний неунормований характер у зв'язку із появою в освітньому просторі України державного освітнього стандарту – Базового компонента дошкільної освіти (остання редакція 2012 року). Пропонована освітня програма та методичні рекомендації до неї розроблені для навчання дітей дошкільного віку англійської мови відповідно до вимог освітньої лінії “Іноземна мова” варіативної частини Базового компонента дошкільної освіти. Програма враховує зміст навчання дітей англійської мови з першого класу загальноосвітньої школи, забезпечує наступність, неперервність між дошкільною та унормованою шкільною ланками англомовної освіти. Вона є першою складовою цілісного навчально-методичного комплекту “Англійська мова для дітей дошкільного віку”. Багаторічний досвід її впровадження в освітню роботу дошкільних навчальних закладів, а також у практику родинного виховання та гувернерства засвідчив високу ефективність, результативність розробленої автором системи раннього навчання англійської мови з дошкільних років.

Розвиток психічних і фізіологічних процесів більшості дітей старшого дошкільного віку сягає рівня, який створює передумови

для забезпечення системності їх іншомовного навчання. Педагогічна теорія довела, освітянська практика підтвердила, що *діти цієї вікової категорії можуть успішно оволодівати англійською мовою, не втрачаючи інтересу до неї*. Це пояснюється тим, що у дошкільному віці кожна дитина “є спеціалістом засвоєння будь-якої іноземної мови” (Е. Пулгрем), а правильно організовані освітні впливи сприяють пришвидшеному становленню важливих психічних процесів, формуванню нових психічних якостей особистості.

Програма призначена, насамперед, для гурткової роботи з дітьми дошкільного віку, що дозволить педагогам і батькам розпочати введення малят у світ англійської мови з більш ранніх вікових періодів. Завдання та зміст кожного року навчання узгоджені між собою, враховують підготовчий (пропедевтичний) характер навчання і вікові відмінності в мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку, мають рекомендаційну спрямованість, а тому можуть варіюватися. Програмові вимоги викладено у таблиці за стандартизованою формою, що полегшить педагогові користування документом, забезпечить прозорість визначення ліній наступності й наскрізності під час навчання англійської мови у різних ланках системи освіти. Програма може бути реалізована також в умовах функціонування груп і центрів раннього розвитку дітей, індивідуального освітнього впливу на дитину в сім’ї тощо.

➤ **Головними принципами програми є:**

- відповідність завданням розвитку, виховання та навчання дітей дошкільного віку, насамперед збереження їх фізичного та психічного здоров’я, послідовної гуманізації, демократизації та гуманітаризації освітнього процесу;
- відповідність навчального матеріалу рівню анатомо-фізіологічного, психічного й інтелектуального розвитку дітей;
- врахування рівня знання рідної мови та мовленнєвого розвитку дітей;
- врахування пропедевтичного, підготовчого характеру вивчення іноземної мови у дошкільному навчальному закладі;
- забезпечення ігрового характеру навчальної діяльності дітей під час навчання;
- науковість;
- доступність;

- комунікативна спрямованість;
- особистісна орієнтація;
- взаємопов'язане (інтегроване) навчання видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння) і мовної підготовки (фонетика, лексика, граматики);
- інтеграція змісту і технології навчання.

Мета навчання англійської мови – сприяння повноцінному та своєчасному розвитку дитини, збагаченню її інтелектуальної, вольової, емоційної, моральної та соціальної сфер у процесі оволодіння основами іншомовного спілкування.

Раннє навчання англійської мови – це не вузькоспрямована підготовка до іншомовного спілкування, не муштра методами імітації дітей, які через свій віковий розвиток ще не підготовлені до довільного запам'ятовування незрозумілих слів, фраз, кліше. Навчання дошкільників англійської мови – це передусім система певним чином організованої педагогом цільової **ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**, що сприяє розвитку та вихованню дитини, реалізації нею у процесі такої діяльності нагромадженого досвіду і сформованих якостей для засвоєння мінімізованого обсягу англомовних знань і вмінь. Тобто мета дошкільного навчання передбачає реалізацію **освітніх (виховних, розвивальних, навчальних) і практичних цілей**.

Освітні цілі, порівняно з практичною ціллю, навчання дошкільників набувають пріоритетного значення, а не навпаки. Процес навчання англійської мови має бути засобом соціалізації дитини, допомагати розкрити її особистий потенціал із урахуванням індивідуальних особливостей.

Практична ціль навчання дошкільників англійської мови – це формування елементарної англомовної **комунікативно-мовленнєвої компетенції** (відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти).

Комунікативно-мовленнєва компетенція особистості ґрунтується на мовній (лінгвістичній), мовленнєвій, соціокультурній компетенціях. *Мовна (лінгвістична)* компетенція дошкільника поєднує в собі фонетичну, лексичну та граматичну компетенції. *Мовленнєва* компетенція інтегрує компетенції в аудіюванні та говорінні, є вмінням адекватно і доречно користуватися мовою у конкретних ситуаціях спілкування (за певними темами), відображає рівень сформованості основних мовленнєвих функцій

у дитини. Вона передбачає сформованість усіх мовних (лінгвістичних) компетенцій. *Соціокультурна* компетенція містить країнознавчу та лінгвокраїнознавчу компетенції. *Загальнонавчальна* компетенція передбачає сформованість навчальних умінь (сприймати та реагувати на звертання, прості команди та інструкції педагога, а також уміти працювати в парах і групах).

Викладені принципи та розуміння мети навчання визначають підходи до особливостей формування комунікативно-мовленнєвої компетенції дошкільника. У процесі дошкільного навчання дитина здобуває лише початкові мовленнєві вміння, що відповідають рівню “нижче А1” згідно із Загальноєвропейською системою володіння іноземною мовою CEFR (Common European Framework of Reference for Languages). Цей стандарт у мовній освіті був запроваджений за проектом Ради Європи, щоб описати, оцінити досягнення тих, хто вивчає іноземні мови по всій Європі та в інших країнах, і служить основою для навчання усіх основних європейських мов.

➤ **Головні завдання навчання такі:**

- викликати у дітей інтерес до вивчення англійської мови та підтримувати цей інтерес упродовж усього періоду навчання;
- цілеспрямовано навчати спілкування англійською мовою в межах комунікативного мінімуму, що пов’язаний зі світом дитинства;
- залучати мовленнєвий досвід дітей спілкування рідною мовою для перенесення на спілкування англійською та навпаки;
- актуалізувати у процесі навчання позитивні риси характеру, формувати новоутворення культури спілкування, прояви загальнолюдських моральних якостей;
- ознайомлювати дітей із елементами соціокультури англійських країн (Великої Британії, США та інших);
- формувати ставлення до докільця, що передбачає відкритість, толерантність, повагу до інших народів, виключає заборони, стереотипи, дискримінацію.

➤ **Зміст програми укладено з урахуванням:**

- забезпечення наступності дошкільного та початкового шкільного англомовного навчання;
- мотивації змісту й характеру спілкування дітей старшого дошкільного віку;
- частотності лексики дітей цього віку;
- забезпечення повторюваності оперування дібраними для засвоєння лексичними одиницями та мовленнєвими функціями;
- поступового наростання складності матеріалу й мовленнєвих функцій.

На дошкільний етап навчання дібрано сфери та ситуації спілкування (тематика), лексичні одиниці (поняття), комунікативні функції, які описують категорії поведінки, характерні для дітей дошкільного віку, і які поглиблено опрацьовуватимуть на заняттях із іноземної мови у молодших класах. Послідовність опрацювання ситуацій спілкування (тем) визначена логікою ускладнення комунікативних функцій – спочатку формуються навички привітання, прохання, знайомства, а далі – оперування предметами, виконання дій, повідомлення тощо.

Зміст навчального матеріалу структуровано за такими компонентами:

1. Сфери спілкування.
2. Мовленнєва компетенція:
  - тематика спілкування;
  - мовленнєві функції;
  - “мовні кубики” – засоби вираження.
3. Мовна (лінгвістична) компетенція.
4. Соціокультурна компетенція.
5. Загальнонавчальна компетенція
6. Результати освітньої роботи.

Мінімізація змісту дошкільної англомовної освіти зумовлюється підготовчим характером навчання та його спрямованістю на розвиток і формування особистості дитини. Запропонований програмою зміст навчання торкається двох основних **сфер дитячого спілкування**: особистісної та публічної.

Формування мовленнєвої компетенції пропонується у різних ситуаціях спілкування. *Тематика ситуативного спілкування* відповідає мотивам спілкування, життєвому досвіду, ігровим інтересам дітей, враховує наступність між дошкільним закладом і

початковою ланкою загальноосвітньої школи. Вона орієнтує педагога на виконання низки загальних завдань із формування мовленнєвої компетенції в межах відповідної ситуації спілкування.

Формування мовленнєвої компетенції у змісті програми визначається:

- переліком головних *мовленнєвих функцій*, які мають бути опрацьовані: привітання, прощання, вибачення, подяка, назвати себе (предмет), дати команду, виконати дію (встати, сісти, вийти, зайти, взяти, подати), висловити своє ставлення до чогось, запросити елементарну інформацію та відповіді;
- *засобами вираження* (“мовними кубиками”). Зразки мовлення обрані не з потреб оволодіння мовним матеріалом, а з урахуванням потреб спілкування. Зразки мовлення виступають тими “мовними кубиками” (Негневицька О. І.), засобами вираження, засвоївши які, дитина зможе самостійно будувати висловлювання у процесі виконання різних мовленнєвих функцій. Для дошкільників ці засоби дібрані на рівні словоформи, стандартизованого словосполучення чи короткої фрази.

Формування *мовної (лінгвістичної) компетенції* дошкільників також реалізується у процесі засвоєння мовленнєвих зразків. Основи фонетичної, лексичної, граматичної компетенції формуються під час роботи з “мовними кубиками”.

Завдання формування *соціокультурної компетенції* обмежуються опрацюванням норм поведінки, правил етикету, які загальноприйняті в Україні та в англійських країнах, вивченням ігор, пісень, інших форм англійського дитячого фольклору.

Розподіл змісту програмового матеріалу на зазначені вище складові компоненти: сфери спілкування, мовленнєва компетенція (тематика ситуативного спілкування, мовленнєві функції, засоби вираження), лінгвістична, соціокультурна компетенція, – досить умовний, має орієнтовний характер. Викладений у програмі орієнтовний зміст детермінований інтересами спілкування дітей дошкільного віку, потребою забезпечити ігровий характер їхньої навчально-пізнавальної діяльності на заняттях і розвиток малят засобами навчання англійської мови, а також включає підготовку до елементарного іншомовного спілкування й успішного подальшого навчання у школі.

Кожен із виокремлених компонентів змісту окреслює оптимальний обсяг матеріалу для опрацювання з дітьми впродовж одного навчального року за умови, що кожного тижня із дошкільниками будуть проводити 2–4 гурткові заняття (із молодшими дітьми краще організовувати навчання у формі ігор у процесі повсякденної життєдіяльності). Заняття з іноземної мови у дошкільному закладі проводять як додаткові у час, що відведений для реалізації варіативного компоненту змісту дошкільної освіти, як правило, у другій половині дня. Запроваджуючи їх проведення за цією програмою, варто подбати про те, щоб частотність проведення додаткових занять на тиждень не перевищувала встановлені гранично допустимі норми навчальних навантажень на дитину в дошкільному закладі.

Педагог, плануючи систему занять на навчальний рік, може самостійно визначити послідовність вивчення тем, доповнити чи змінити запропоновану програмою систему ситуацій і функцій спілкування, використовуючи при цьому наведений у змісті навчання орієнтовний перелік елементарних, часто вживаних зразків мовлення та засобів вираження (“мовні кубики”), які дітям під силу засвоїти.

Програмовий матеріал завершується складовою “*Результати освітньої роботи*”, де зазначаються очікувані результати формування англomовної комунікативно-мовленневої компетенції відповідно до вимог освітньої лінії “Іноземна мова” варіативної складової Базового компонента дошкільної освіти. Показники цієї компетенції ґрунтуються на пріоритетах сформованості в дітей умінь аудіювання й говоріння.

Методичні рекомендації до програми орієнтують педагогів на те, що найоптимальніший термін початку навчання дітей англійської мови в умовах гурткової роботи у дошкільному навчальному закладі – з п’ятирічного віку. Більшість дітей цього віку досягає інтелектуальної, вольової, мотиваційної та емоційної готовності вивчати другу мову в колективі. У них вже сформувався достатній запас слів і правильна вимова звуків, вони вживають граматичні форми рідної мови згідно з нормами граматики, прагнуть і уміють орієнтуватися у ситуаціях спілкування, підтримують розмову, ведуть діалог, здатні зосереджуватися та концентрувати увагу в ігрових формах діяльності, проявляють інтерес до спілкування, прагнуть добитися успіху,

заохочення тощо. Мовленнєвий апарат дитини старшого дошкільного віку характеризується гнучкістю, податливістю для формування іншомовної вимови. У малят добре розвинута здатність до імітації.

Водночас у навчанні дітей дошкільного віку англійської мови мають бути враховані *психологічні чинники*, які вимагають здійснювати навчальний процес іншими формами, методами та прийомами, ніж у навчанні молодших і старших школярів, зокрема: перевага процесів збудження над гальмуванням, швидка втомлюваність, конкретність та емоційність мислення, нестійкість уваги (особливо слухової), перевага мимовільного запам'ятовування над довільним. У багатьох дітей спостерігається сором'язливість, неспокійний стан у взаєминах із малознайомими дорослими, хоча і проявляється зацікавленість у спілкуванні з ними. Тому навіть із педагогом, який проводить заняття з англійської мови, одні діти виявляють комунікативну активність, а інші – замкнутість і відчуженість.

Для вивчення англійської мови у дитини старшого дошкільного віку має бути внутрішня мотивація: комунікативна (бажання спілкуватися англійською мовою), лінгвопізнавальна (позитивне ставлення до оволодіння мовним матеріалом), інструментальна (позитивне сприймання форм і методів навчальної діяльності). Єдиним шляхом формування у дошкільників потрібних мотивів до вивчення англійської мови має стати інтеграція навчання і пізнання у гру, позаяк ігрова діяльність у цьому віці є провідною. Лише ігрова комунікативна спрямованість кожного заняття дозволяє дитині мимовільно осмислювати, запам'ятовувати і відтворювати іншомовний матеріал. Побудова заняття в ігровій формі, створення ситуації “чарівної казки” (О. Ю. Протасова) допомагає дитині розв'язувати завдання спілкування іншомовними засобами. Діти віком до 5 років іще не мають такої мотивації, а тому навчання їх англійської мови варто проводити лише через гру, в процесі невимушеного спілкування з постійним унаочненням мовного матеріалу реальними діями, іграшками, картинками, предметами, маніпуляціями, імітаціями тощо.

Заняття з англійської мови – це не нав'язування виконання комплексу різних мовних вправ. Заняття – це система організованої певним чином навчально-пізнавальної діяльності у формі гри, що сприяє реалізації набутого досвіду, формуванню нового

досвіду та психічних якостей у процесі засвоєння мінімізованого обсягу англomовних знань і вмінь.

На заняттях із англійської мови використовують і рідну мову, якою послуговуються під час організації ігрової діяльності, пояснення завдань та способів їх виконання. Коли усі діти будуть розуміти і реагувати на прості звертання, вказівки, розпорядження, прохання англійською мовою, педагог обмежує використання рідної мови.

Ігрові ситуації занять мають моделювати дитяче спілкування, ігри, що аналогічні іграм рідною мовою, поєднувати мовленнєві та немовленнєві дії, вербальне та невербальне спілкування, візуальне та звукове подання інформації, використання англomовних соціокультурних джерел, адресованих дітям (пісні, вірші, ігри, інші види фольклору, авторські тексти).

Варто приділяти особливу увагу логічній послідовності, взаємозв'язку використання рецептивних, репродуктивних, продуктивних (творчих) комунікативних вправ. У методичних рекомендаціях до програми наведено загальну характеристику й орієнтовний перелік різних видів вправ, які можна використовувати на заняттях.

Заняття з англійської мови у дошкільному закладі за цією програмою рекомендують проводити у підгрупах не більше 12 осіб.

Тривалість заняття залежить від вікової групи та в середньому становить від 15 до 25 хвилин.

Підсумком роботи педагога з дітьми на кінець кожного півріччя навчального року є підготовка та проведення англomовних свят чи розваг за участі всіх вихованців групи для батьків та інших гостей.

Вікові особливості розвитку дітей і підготовчий (пропедевтичний) характер навчання визначають *специфіку оцінювання* досягнень дітей старшого дошкільного віку порівняно із оцінюванням навчальних досягнень школярів у формі переважно поточного контролю з елементами тематичного і підсумкового контролю, спрямованих на відстеження ефективності реалізації програмових вимог. Оновлений варіант програми пропонує складання мовного портфоліо як засобу узагальнення досягнень дітей в оволодінні англійською мовою. Відповідні поради педагогам також викладено у методичних рекомендаціях до програми.

Орієнтовний перелік використаної *літератури*, який додається до програми та до методичних рекомендацій, доповнений й осучаснений із урахуванням новинок науково-методичного забезпечення іншомовної освіти дітей дошкільного віку.

ЗАВДАННЯ І ЗМІСТ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

ЧЕТВЕРТИЙ РІК ЖИТТЯ

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленева компетенція		Лінгвістична компетенція			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
		Мовленева функція	Засоби вираження	Лексична	Граматична	Фонетична		
Побутісна	Я та моя родина	• привітання; • подяка; • називати щось/когось; • вивчати конвувати про-сті ін-струкції; • подякувати;	Hello! I'm ... Bye. Please. Thank you. Listen and point. Point to ... Touch ... Look at ... Listen and repeat. Look and listen. Show me ... Give me ... Let's ... Stand up. Sit down. Put ...	Члени родини. Кольори. Числа 1-8. Частини тіла. Їжа (овочі, фрукти). Тварини (свійські). Іграшки (doll, ...)	Граматичні структури за-своюють імплі-цитно (шляхом сприймання мов-ленневих зразків у комунікатив-них ситуаціях). Мовна компетен-ція (граматична правильність мовлення) форму-ється за рахунок багаторазового вживання мов-ленневих струк-тур. Іменик: множина іменни-ків (закінчення -s; -es). Дієслово: to be;	Дотри-мання апрокси-мованої вимови з ураху-ванням особли-востей англій-ської мови під час про-мовляння слів і ви-словів. Правиль-не ви-мовля-ння звуків англій-ської	• обира-ти і вжива-ти відповідні до ситуації спілкування привітання; • обира-ти і вжива-ти відповідні до ситуації спілкування ввічливі сло-ва та фрази; • відрізня-ти імена ді-тей, клички тварин, пер-сонажів ві-домих казок, мультфільмів у іншомовній культурі;	• розумі-ти і ви-конува-ти прості інстру-ції вихо-вателя
	Я та моя родина	• привітання; • подяка; • називати щось/когось; • вивчати конвувати про-сті ін-струкції; • подякувати;	Hello! I'm ... Bye. Please. Thank you. Listen and point. Point to ... Touch ... Look at ... Listen and repeat. Look and listen. Show me ... Give me ... Let's ... Stand up. Sit down. Put ...	Члени родини. Кольори. Числа 1-8. Частини тіла. Їжа (овочі, фрукти). Тварини (свійські). Іграшки (doll, ...)	Граматичні структури за-своюють імплі-цитно (шляхом сприймання мов-ленневих зразків у комунікатив-них ситуаціях). Мовна компетен-ція (граматична правильність мовлення) форму-ється за рахунок багаторазового вживання мов-ленневих струк-тур. Іменик: множина іменни-ків (закінчення -s; -es). Дієслово: to be;	Дотри-мання апрокси-мованої вимови з ураху-ванням особли-востей англій-ської мови під час про-мовляння слів і ви-словів. Правиль-не ви-мовля-ння звуків англій-ської	• обира-ти і вжива-ти відповідні до ситуації спілкування привітання; • обира-ти і вжива-ти відповідні до ситуації спілкування ввічливі сло-ва та фрази; • відрізня-ти імена ді-тей, клички тварин, пер-сонажів ві-домих казок, мультфільмів у іншомовній культурі;	• розумі-ти і ви-конува-ти прості інстру-ції вихо-вателя

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленева компетенція		Лінгвістична компетенція		Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція		
		Мовленева функція	Засоби вираження	Лексична	Граматична			Фонетична	
Публічна		<ul style="list-style-type: none"> привітати вітати зі святом 	<p>One, two, three ... Merry Christmas! Happy Easter! Happy Birthday!</p>	Лексична	Граматична	Фонетична	<ul style="list-style-type: none"> мови та знайомих слів 	<ul style="list-style-type: none"> розуміти особливості привітань зі святом і вживати їх відповідно до ситуації 	
Особиста				<p>Прикметники, що вказують на розмір і колір. Займенник: вказівні (this), особові (I, you, me), присвійні (my, your). Числівник: кількісний (1–3)</p>					

➤ У межах програмового матеріалу кожна дитина 4-го року життя має вміти:

Аудіювання	Говоріння
<ul style="list-style-type: none"> розуміти і реагувати на адресовані вітання, звертання, команди, прохання; розпізнавати найбільш загальноживані слова; розуміти і реагувати на запитання; які вимагають відповіді “так/ні” чи інших простих відповідей; розуміти пісні та вірші 	<p><i>Монологічне мовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> називати себе; висловлювати прохання; називати і демонструвати предмет; відтворювати вивчені короткі вірші та пісні. <p><i>Диалогічне мовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> звертатися; відповідати на адресоване привітання, прохання; реагувати на команду, прохання; коротко відповідати на запитання

П'ЯТИЙ РІК ЖИТТЯ

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленева компетенція		Лінгвістична компетенція			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
		Мовленева функція	Засоби вираження	Лексична	Граматична	Фонетична		
Публічна Общественная	Я та моя родина Мій будинок Моє тіло Іжа Природа (Тварини) Мої іграшки Свята (Різдво, Великдень, день народження)	• привітання; • подякувати; • вітати з святом	Hello! I'm ... Goodbye. Yes. No. Say ... to me. One, two, three, four, five ... Stand up. Sit down. Listen. Look at ... Give me ... Open ... Touch your ... Point to ... Put ... Colour ... Jump up and down. Turn around.	Члени родини. Кольори. Опис будинку. Числа 1-5. Частини тіла. Іжа (овочі, фрукти, напої). Іграшки (ball, doll, ...) Тварини (свійські, дикі)	Граматичні структури засвоюють імпліцитно (шляхом сприймання мовлених зразків у комунікативних ситуаціях). Мовна компетенція (граматична правильність мовлення) формується за рахунок багатоваріантного вживання мовленневих конструкцій. Іменник: множини на іменників (закінчення -s; -es). Дієслово: to be; to have got, can. Присметники , що вказують на розмір і колір.	Догримання апроксимованої вимови з урахуванням особливостей англійської мови під час промовляння слів і висловів	• обирати і вживати відповідні до ситуації спілкування; • обирати і вживати відповідні до ситуації спілкування ввічливі слова та фрази; • відрізняти імена дітей, клички тварин, персонажів відомих казок, мультфільмів у іншомовній культурі;	• розуміти і вживати конува-ти прості інструкції вихова-теля; • розуміти і відтворювати мовленеві зразки, насліду-ючи вихова-теля
		• при-вітати; • по-проца-тися; • на-зивати щось/когось; • ви-кону-вати про-сті ін-струк-ції; • подя-кува-ти; • віта-ти зі святом						

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленева компетенція		Лінгвістична компетенція		Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
	Публічна	Мовленева функція	Засоби вираження	Лексична	Граматична		
			Please ... Thank you. My head/ legs/arms. My teddy bear ... Merry Christmas! Happy New Year! Happy Easter!		Займенник: вказівні (this), особові (I, you, she, he, me), присвійні (my, his, her, your). Числівник: кількісний (1–5)		<ul style="list-style-type: none"> розуміти особливості привітань зі святком і вживати їх відповідно до ситуації

➤ У межах програмового матеріалу кожна дитина 5-го року життя має вміти:

Аудіювання	Говоріння
<ul style="list-style-type: none"> розуміти і реагувати на адресовані вітання, звертання, команди, прохання; впізнавати найбільш загальноживані слова; демонструвати розуміння ключових слів у рзках мовлення; розуміти і реагувати на запитання, які вимагають відповіді “так/ні” чи інших простих відповідей; розуміти вивчені пісеньки та віршички 	<p><i>Монологічне мовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> давати команду, висловлювати прохання; називати себе; називати і демонструвати предмет; відтворювати вивчені короткі віршички, пісеньки. <p><i>Диалогічне мовлення:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> звертатися; відповідати на адресоване привітання, прохання; відповідати (реагувати) на команду вихователя чи іншої дитини; коротко відповідати на запитання вихователя чи іншої дитини

ШОСТИЙ РІК ЖИТТЯ

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленева компетенція		Лінгвістична компетенція			Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
		Мовленнева функція	Засоби вираження	Лексична	Граматична	Фонетична		
Сфери спілкування	Я та моя родина Моя кімната Моє тіло (Обличчя) Їжа Природа (Тварини) Мої іграшки Мій одяг Свята і традиції	• привітання; • поощрення; • прощання; • предствлення; • вітання когось; • називати когось; • вивчати конювати про-сті ін-струкції;	Hello! I'm ... - Goodbye. I'm a boy/a girl. How are you? - Fine, thank you. Come in. One, two, three, four, five, six, seven, eight, nine, ten ... Stand up. Sit down. Listen. Look at ... Give me ... Open ... Touch your ... Move your ...	Члени родини. Кольори. Опис кімнати. Числа 1-10. Частини тіла (обличчя). Їжа (овочі, фрукти, напої, хліб-ні вироби). Іграшки (train, kite...) Одяг (shirt, skirt, ...)	Грама-тичні структури засво-юють імпліцитно (шляхом спі-римо-вляння мо-вних зраз-ків у комуніка-тивних си-туаціях). Мо-ва на ком-петен-ції (грамати-чна пра-вильність мо-влєння) фор-му-ється за раху-нок багато-ро-зового вжи-вання мо-вних струк-тур. Імен-ник: мно-жина імен-ників (за-кін-чення -s; -es). Дієсло-во: to be, have got; При-метник: що вказу-ють на роз-мір і колір.	Дотри-мання апрок-сима-ної вимо-ви з ура-хуванням особ-ливостей англій-ської мо-ви під час про-мовляння слів і ви-словів	• обира-ти і вижи-вати відпо-відні ін-струкції приві-тання; • відрізня-ти імена ді-тей, клички тварин, пер-сонажів ві-домих казок, мультфіль-мів у іншомов-ній куль-турі; • розумі-ти особли-вості приві-тань і вжи-ван-ня їх відпо-відно до си-туації спіл-кування;	• розумі-ти і вижи-вати про-сті ін-струкції вихо-вання; • розумі-ти і від-творюва-ти мо-в-ленні зразки, на-сліду-ючи ви-ховате-ля; • спів-працю-вати у парі/групі
	Публічна	Обсідження						

Сфери спілкування	Тематика ситуативного спілкування	Мовленева компетенція		Лінгвістична компетенція		Соціокультурна компетенція	Загальнонавчальна компетенція
		Мовленева функція	Засоби вираження	Лексична	Граматична		
Публічна Особистісна		<ul style="list-style-type: none"> • стати вжити запитання • подякувати • розуміти та виконувати вказівки (команди); • вітати зі святом 	Point to ... Colour ... Please ... Count ... Stop! Let's... Put on... Thank you. Happy Halloween! Merry Christmas! Happy New Year!	Тварини (свійські, дикі)	Займенник: вказівні (this), особові (I, you, they, me), присвійні (my, your). Числівник: кількісний (1–10)	<ul style="list-style-type: none"> • знати правила ввічливості; • мати загальне уявлення про специфіку свят в іншомовній культурі; • розуміти особливості привітань зі святом і вживати їх відповідно до ситуації 	

➤ У межах програмового матеріалу кожна дитина 6-го року життя має вміти:

Аудіювання	Говоріння
<ul style="list-style-type: none"> • розрізняти на слух знайомі слова та фрази; • сприймати на слух і виконувати прості інструкції; • розуміти короткі елементарні повідомлення, підтримані невербальними опорами (малюнками, жестами тощо), в межах тематики спілкування 	<p><i>Монологічне мовлення</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • представляти себе, членів родини, друзів; • називати предмети; • розповідати короткі вірші та римівки, співати дитячі пісні; • називати й описувати предмети/тварин відповідно до ситуації в межах тематики програми. <p><i>Діалогічне мовлення</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • вітатися та прощатися; • ставити запитання, засвоєні у мовленнєвих зразках і відповідати на запитання інших дітей і вчителів; • висловлювати подяку

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ

Сучасні погляди на організацію освітнього процесу в дошкільних навчальних закладах, який має здійснюватися на основі демократизації, гуманізації, гуманітаризації та варіативності, вимагають, щоб загальнодидактичні та спеціальні принципи комунікативно-орієнтованого навчання іноземних мов були уточнені й деталізовані. Виходячи з цих позицій, можна сформулювати такі принципи навчання англійської мови дітей дошкільного віку:

- врахування мовленнєвого розвитку дітей;
- врахування переваги у дітей мимовільної уваги та пам'яті над довільною;
- врахування провідного характеру ігрової діяльності над іншими видами діяльності;
- зацікавленості та свідомості;
- використання рідної мови;
- мислиннево-мовленнєвої активності;
- використання рольових ігор, моделювання ситуацій спілкування;
- інтерактивності (обов'язкової участі двох комунікантів), колективного характеру спілкування;
- наочності;
- індивідуалізації;
- розвивального навчання;
- нерозривної єдності навчання, розвитку та виховання.

Саме ці принципи треба брати за основу, організовуючи навчання за відповідною програмою. Дотримуючись рекомендації проводити упродовж тижня 2–4 заняття, доцільно дотримуватися *принципу поетапно-концентрованої організації навчання*.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УМОВ “ЧАРІВНОЇ КАЗКИ”

Дитина сприймає казку як гру, “великий зміст” якої полягає в розвитку не лише творчих сил і можливостей, а й у відпрацюванні мовленнєвих навичок та умінь, тому в цьому випадку

Йдеться про мовленнєві розповіді та казки. Як показує практика, це один із найефективніших методів навчання іноземній мові на початковому етапі. У чому ж основне завдання вихователя під час організації подібної роботи на занятті? Його суть не лише в тому, щоб дати поштовх творчості та розбудити уяву, але й вміло направляти їх у потрібне русло, щоб невтримна фантазія дітей не віддаляла їх від предмета вивчення.

Однією з найважливіших умов навчання дітей дошкільного віку іноземній мові є формування в них позитивного ставлення до процесу вцілому та до пізнавальних інтересів. Тому заняття має бути організоване таким чином, щоб діти працювали із задоволенням. Дітям треба допомагати добиватися успіхів, тобто допомагати здобувати знання і навички та застосовувати їх на практиці.

Знайомі казкові персонажі зможуть максимально ефективно стимулювати дитину до вивчення англійської мови, викликавши в неї безпосередній інтерес, оскільки у дітей дошкільного віку довільне регулювання поведінки – ще не достатньо розвинене. Веселі та цікаві казкові сюжети сприятимуть формуванню позитивного ставлення до процесу вцілому, створюючи потрібну для початкового етапу навчання англійської мови внутрішню мотивацію: комунікативну, що засновується на бажанні дітей спілкуватися англійською мовою; лінгвопізнавальну, що опирається на позитивне ставлення до самого мовного матеріалу; інструментальну, в основі якої – позитивне сприймання дітьми певних форм роботи.

Казкові тексти та діалоги персонажів можуть допомогти дітям отримати уявлення про звучання англійської мови та сформувати в них первинні вміння аудіювання. Діти хочуть знайти зміст у казках, тому вони цілеспрямовано виконують усі завдання, що їх пропонує педагог. Зрозумівши зміст казки, діти отримують мотив для подальшого аудіювання. У розмові з носіями мови найважливішим умінням є розуміння безперервного плину англійської мови, в якому наявні нові для слухачів слова. Це вміння може бути сформовано лише на практиці. Володіння вміннями аудіювання ґрунтуються на розумінні не лише всього почутого, а й на вмінні шукати зміст, прогнозувати подальші події. У методичній літературі неодноразово зазначалося, що дитина здатна запам'ятовувати матеріал великими частинами, блоками, легко може засвоювати фонетичний ряд іноземного мовлення через імітування. У казку чи розповідь можна вводити багато нових мовних одиниць і син-

таксичних конструкцій, збагачуючи пасивний та активний запас дітей, удосконалюючи вміння говорити. Варто зазначити, що ці навички будуються безпосередньо на позитивному ставленні до того, щоб не боятися припускатися помилок, почавши розмовляти іноземною мовою. Також вони засновуються на вмінні будувати словосполучення чи речення, використовуючи мову в межах тем сфер спілкування. Робота з казкою сприяє розвитку комунікативних умінь, оскільки природними є висловлювання дітей щодо власних уподобань, обмін думками про почуті казки чи розповіді.

Саме казковий світ може ненав'язливо і цікаво ознайомити дитину з реаліями країни, мову якої вивчають. Через казкові сюжети і персонажів можна дати дітям уявлення про легендарних історичних персонажів (напр., король Артур, Робін Гуд), про англійську традицію святкувати Різдво вдома з родиною, з традиційними смаженою індичкою чи гусаком, із різдвяним пудингом; про ритуал “полуденного чаю” чи англійський ланч тощо. Так, через спілкування з казковими персонажами дитина зможе дізнатися про особливості привітання чи прощання з друзями та дорослими в іноземній культурі, засвоїти їх, про вживання ввічливих фраз для висловлення подяки, прохання, вибачення та відповідей на них тощо. Це все, згідно з програмою, складає необхідний мінімум соціокультурної компетенції дітей дошкільного віку.

Слухання казок, реагування на них із допомогою говоріння, драматизації розвивають чуття аудиторії та вміння співпрацювати. Вивчення мови не має сенсу, якщо не знати, як спілкуватися: як слухати інших, як говорити так, щоб слухачі захотіли слухати й розуміти. Участь у драматизації чи в обговоренні казки формує навички такого спілкування та здатність усвідомлювати очікування співрозмовника.

Діти дошкільного віку не просто слухають казку, а й активно співчують героєві, сприймають його перемоги та поразки як власні. У казці головний герой долає перешкоди й добро завжди перемагає зло. Вона вчить дітей орієнтуватися у різних життєвих ситуаціях і цінувати гідність. У такий спосіб дитина набуває певного досвіду життя у суспільстві, знайомиться з його нормами та цінностями.

Робота з казкою активно сприяє розвитку розумових процесів і уваги, вдосконалюється фонематичний слух, довільна увага та пам'ять. Вдосконалюються творчі особливості дітей, їхня

фантазія, мотиваційно-вольові якості: уміння долати перешкоди на шляху до мети, вміння правильно оцінювати результати своїх дій, правильно реагувати на зауваження вихователя. Отже, дитина навчається соціальної взаємодії, тобто вчиться грати, працювати разом, відшукувати та встановлювати контакт із партнером/партнерами, адекватно реагувати на його/їхні бажання та висловлювання.

➤ **Етапи та методи роботи з казкою на занятті англійської мови**

Побудова занять із англійської мови на основі казкових сюжетів сприяє високій ефективності усього процесу. Мовленнєвий матеріал базується за принципами, відмінними від тих, що їх використовують у навчанні дорослих. Тут тематичний підхід поєднується з граматичним і семантичним, а мовні конструкції поступово ускладнюються. Одну і ту саму схему речення використовують у різних ситуаціях, оскільки у спілкуванні з дитиною добирають казкові сюжети, які не перешкоджають виникненню великої кількості аналогічних висловлювань. Кожна нова мовленнєва одиниця має бути включена в уже знайомий контекст так, щоб складні для сприймання або відтворення елементи не траплялися в одному фрагменті тексту. У зв'язку з тим, що дошкільник не розуміє, чому він має вчити англійську мову, увесь процес повинен будуватися як задоволення пізнавальних ігрових, особистих психофізіологічних потреб. Серед численних педагогічних можливостей казки варто відмітити ті, що найбільше відповідають психологічному розвитку суб'єкта виховання. Оскільки англійська казка є елементом синкретичної культури, то вона передбачає:

- багату палітру супроводжувальної, адекватної художньому зразку казки естетичної діяльності (малювання, пісня, танок, драма тощо);
- варіативність творчих завдань (складання власних казок, казок-імпровазацій тощо).

Ефективність використання казок залежить від раціональної організації занять. У структурі заняття можна виокремити такі етапи роботи з казкою:

Етап 1. Підготовча робота (здогадка за назвою казки про подальші події, повторення відповідного мовного матеріалу, ознайомлення з лексикою, з національно-культурним компонентом).

Етап 2. Презентація казки повністю (аудіювання), перевірка розуміння її змісту, виокремлення соціокультурних моментів, їх усвідомлення дітьми.

Етап 3. Активізація мовного матеріалу за допомогою завдань.

- а) поділ казки на основні епізоди;
- б) робота за епізодами із завданням повторити репліки героїв;
- в) визначення, кому належать репліки, що їх озвучує вчитель, і до якого епізоду вони відносяться;
- г) рольова гра: розподіл ролей, промовляння реплік.

Підготовча робота – перший етап на шляху вмотивування дітей дошкільного віку до роботи над тематичним блоком і казковим твором зокрема, впродовж якого створюється атмосфера зацікавлення всіх дітей у групі. Так, засобом її створення може бути використання наскрізного персонажа, наприклад, Пряничного хлопчика, поява якого відразу налаштовує дітей на те, що на занятті звучатиме казка.

Під час презентації казки мовлення вихователя має бути достатньо чітким, правильно інтонаційно оформленим, з достатньою для розуміння тексту кількістю пауз. Варто зазначити, що завданням вихователя після аудіювання казки є не лише з'ясувати, як діти зрозуміли текст, чи сподобався він їм, але й забезпечити усвідомлення соціокультурних відомостей, що є в казці. Після аудіювання казкового твору пропонується виокремити соціокультурні моменти казки і включити їх до продуктивної мовленнєвої діяльності дітей.

ІГРОВІ МЕТОДИ – ОСНОВА НАВЧАННЯ

Пріоритетність розвивальної, навчальної, виховної цілей навчання дошкільників англійської мови, порівняно з практичною метою, зумовлює пріоритетність самого процесу навчання порівняно з його результатом. Це пояснюється тим, що сприятливі умови навчання, атмосфера “чарівної казки”, врахування індивідуальних особливостей кожної дитини важливіші, ніж якісні та кількісні показники його результатів.

Для навчання дошкільників англійської мови варто застосовувати форми та методи, що базуються на використанні різноманітних компонентів ігрової діяльності у поєднанні з виконанням різноманітних вправ і таких прийомів як запитання, демонстрація наочності, вказівка, пояснення тощо. Характерним для поведінки

дітей на заняттях має бути їхня активна ігрова та оперативна діяльність.

Специфіка застосування ігрових методів у навчанні дошкільників полягає в тому, що на заняттях із англійської мови вихователь постійно виконує роль режисера-організатора та ведучого гри. Він враховує вже набутий дітьми досвід участі у сюжетно-рольових, театралізованих іграх, іграх із правилами (дидактичні, рухливі, музично-дидактичні, комп'ютерні тощо). Це запорука того, що діти без особливих труднощів усвідомлять зміст, творчий задум, сюжет, роль, правила, рольові та організаційні взаємини, ліпше зрозуміють навчальні завдання, що своєю чергою, не дозволить перетворити заняття на розвагу.

Провідним методом на заняттях виступає дидактична та творча гра на основі елементарної лексики дитячого спілкування, в якій дії дітей регулюються ігровими завданнями й ігровими правилами. Зміст дидактичних ігор повинен мати навчальні завдання і бути пізнавально й емоційно насиченим, щоб дидактична гра – як і творча – була стимулятором мовленнєвої активності, примушувала говорити навіть мовчазних і сором'язливих дітей.

Доцільно дібрані ігри допомагають сформувати у дітей потрібні мовленнєві вміння та навички, уникнути їх фізичного й інтелектуального перевантаження, сприяють засвоєнню мовного матеріалу в ситуаціях, близьких до реальних.

За основу ігрового сюжету, ігрових дій беруть життєвий досвід, конкретну діяльність із предметами-іграшками, дії в ігрових ситуаціях, імпровізація дітей. Виконання дидактичних завдань пов'язане з предметною та руховою діяльністю, тренуванням вимови, слуханням музики, співом, екстра- та паралінгвістичними діями.

Модель кожного заняття – *це уявна ігрова ситуація в повному, розгорнутому вигляді, що як норма охоплює все заняття*. Керівництво ігровою діяльністю дітей передбачає ознайомлення вихованців зі змістом і правилами гри, контроль за виконанням ігрових навчальних завдань.

Потреба запровадження у процес певним чином стандартизованих підходів до здійснення ігрової діяльності на заняттях із англійської мови продиктована потребою організувати навчання в ігровій формі. Така стандартизація може бути запозичена

з досвіду інтенсивного навчання іноземної мови. Вже на перших заняттях пропонується обрати для себе роль казкового героя і впродовж багатьох занять поспіль виконувати її. Це можуть бути персонажі англійських казок і мультфільмів або казок інших народів світу (Бембі, Вінні-Пух, Попелюшка і Принц та ін.). Цей прийом дає змогу вихователю під час заняття менше відволікатися на ознайомлення із загальними правилами ігрової діяльності, не витрачати час на повідомлення додаткової інформації щодо організації гри, а дітям, виконуючи роль казкового персонажа, діяти впевненіше, сміливіше, не боятися помилятися, проявляти винахідливість і самостійність у пошуку потрібних для мовленнєвої діяльності мовних засобів.

Використання гри як провідного виду діяльності дітей на заняттях із англійської мови вимагає від вихователя *уміння передбачати*:

- чи захочуть діти гратися у запропоновану гру і що треба зробити для того, щоб їм захотілося це робити;
- якими прийомами в сюжет гри буде введений новий фонетичний і мовленнєвий матеріал, буде здійснюватися їх вивчення, тренування та застосування;
- які навички та вміння буде потрібно відпрацьовувати;
- які вправи й у якій послідовності доцільно включити до гри для формування умінь і навичок;
- чи постане перед дітьми потреба робити мислительні зусилля, як не звести заняття лише до репродуктивної імітації;
- чи буде дотримано вимогу систематичності використовувати ігри та ігрові вправи.

Ігри для навчання дошкільників іноземної мови класифікуються за такими ознаками:

- за кількісним складом учасників;
- за характером і формою поведінки учасників;
- за метою та завданнями навчання.

За кількісним складом учасників розрізняють фронтальні (проводять із усім колективом дітей), підгрупові та парні ігри. На заняттях введення програмного матеріалу та тренування переважають фронтальні ігри; на етапах практичного застосування сформованих умінь і навичок – виконують завдання підгрупами чи парами.

За характером і формою поведінки учасників ігри можна розподілити на:

- ігри-маніпуляції з предметами (м'яч, лялька, іграшковий посуд і меблі, лото, доміно, малюнки, картки тощо);
- ігри, пов'язані з рухами та фізичними діями (стрибки, біг, ходьба тощо);
- ігри-змагання (в парах, групах, командах);
- рольові ігри на основі уявних і реальних ситуацій (“День народження”, “У магазині” тощо).

За метою і завданнями навчання ігри класифікують на:

- мовні (фонетичні, лексичні, граматичні);
- мовленнєві (розвиток, аудіювання, говоріння);
- комунікативні (формування навичок спілкування).

Упродовж усього періоду на кожному занятті значну увагу приділяють формуванню в дітей навичок англійської вимови. Фонетичні ігри покликані унеможливити багаторазову механічну імітацію вимови звуків. Для засвоєння мовних структур використовують лексичні та лексико-граматичні ігри: “Чарівна торбинка”, “Покажи”, “Що зникло?”, “Хто це”, “Відгадай”, “Якого кольору?”, “Одягни ляльку” тощо. З метою формування елементарних навичок аудіювання та говоріння використовують ігри: “У магазині”, “У кафе”, “Телефон”, “У цирку”, “Ми подорожуємо”, “У лікаря”, “Приймаємо гостей” тощо.

Зазвичай, кожну гру можна *зарахувати водночас до різних видів*. Наприклад, гра “Приймаємо гостей” – це групова, рольова, комунікативна гра-маніпуляція з різними предметами.

Ефективним методом навчання є також *ігрові дидактичні вправи*.

Вправа – це спеціально організоване у навчальних умовах виконання окремих операцій, дій чи діяльність із метою оволодіння ними або їх удосконалення. Вправа у системі навчання англійської мови – це не відокремлений елемент заняття, а органічна частина ігрової діяльності педагога та дітей. Для занять добирають вправи, що спрямовані на запам'ятовування дошкільниками фонологічних і лексичних одиниць, формування відповідних умінь і навичок, їх практичне застосування.

Ігрова діяльність на заняттях із англійської мови є *домірним виконанням різноманітних рецептивних, репродуктивних і практичних (творчих) вправ*.

Під час вивчення нового матеріалу, дошкільникам здебільшого пропонують *вправи рецептивного характеру*. Під час їх виконання дитина має сприйняти вербальну інформацію, що її запропонував вихователь, а потім продемонструвати, як вона її розуміє, впізнає. Так, після введення нових слів із теми “Їжа” проводять гру “Накриваємо на стіл”. Вихователь звертається до дітей: “Я називатиму предмети, а ви кластимете їх на стіл”. Називає: “a cup, a plate, a spoon”, діти вибирають із набору іграшкового посуду відповідні предмети (чи малюнки) і розкладають їх на столі. Рецептивні вправи – основний вид вправ під час організації ігор типу “Покажи”, “Виконай наказ”, “Так чи ні?”, “Відгадай”, “Що зникло?”.

Репродуктивні (відтворювальні) ігрові вправи вимагають, щоб дитина відтворила сприйнятий нею матеріал (звук, слово, речення). Вже на перших заняттях із теми “Знайомство” пропонуються репродуктивні вправи в іграх “Сніжка” і “Чарівна шапочка”. Виконуючи їх, діти вчаться відповідати на запитання “What is your name?” – “I’m ...” і ставити його. На виконання такого виду вправ спрямовані ігри “Хоровод”, “Потяг”, “Коти м’яч” та інші.

Для формування навичок спілкування англійською мовою виконують різноманітні *продуктивні (творчі) комунікативні вправи*. Так, на заняттях із теми “Іграшки” розігрують ситуації: “Вибираємо подарунок”, “Купуємо продукти до дня народження”, “Йдемо на день народження”, “Вітаємо іменинника” тощо. Цей тип вправ найскладніший. Дитина вимушена самостійно на основі засвоєних лексико-граматичних структур, напружуючи мислення, пам’ять і уяву, будувати звертання, прохання, відмову, відповідати на запитання, розповідати, описувати тощо.

Плануючи ігрову діяльність дітей, вихователь так реалізує окреслений план, щоб виконання рецептивно-репродуктивних вправ було орієнтоване на виконання продуктивних комунікативних завдань на наступних етапах опрацювання окремих підтем і кожної теми зокрема.

Специфіка застосування продуктивних (творчих) вправ на заняттях із англійської мови полягає в тому, що навчальні завдання в них повторюються для різних мовленнєвих ситуацій під час вивчення різних тем. Виконання вправ-завдань, стереотипних діалогів та елементарних монологів має повторюватися тоді, коли змінюються ігрові ситуації.

Проведення підсумкових занять із кожної теми у формі сюжетно-рольової гри, де постійно відпрацьовується система стереотипних комунікативних вправ, є важливим чинником того, що чимало дошкільників наприкінці навчального року, знаючи кілька десятків лексичних одиниць і засвоївши відповідні лексико-граматичні структури, будуть здатні спілкуватися в межах вивченого програмового матеріалу.

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ЗРАЗКІВ МОВЛЕННЯ ("МОВНІ КУБИКИ" – ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ)

Вивчення звуків, слів, граматичного матеріалу на заняттях підпорядковується засвоєнню дітьми зразків мовлення (моделей), якими є різні лексико-граматичні структури.

Зразок мовлення — це типова одиниця мовлення, типовий "мовний кубик", засвоївши який, дитина за аналогією зможе сконструювати інші одиниці мовлення із такою самою структурою. Особлива цінність зразка мовлення в тому, що він динамічно поєднує різні аспекти мови у готове до застосування (чи сприймання) мовленнєве ціле. Робота із зразком мовлення ("мовним кубиком") передбачає водночас роботу із граматичною структурою та лексичними одиницями, які наповнюють цю структуру.

Результатом формування комунікативної компетенції має бути засвоєння дітьми елементарних і часто вживаних у спілкуванні зразків мовлення ("мовних кубиків").

Такими є:

Шостий рік життя	П'ятий рік життя	Четвертий рік життя	Hello!	I'm
			Who/What	is
			this?	
			Point	to
			...	
			Look	at
			...	
			Listen	to
			...	
			Show	me
			...	
			Give	me
	...			
	Let's	...		
	Merry	Christmas!		
	Happy	Easter!(Birthday!)		
	Thank	you!		
	Say			
	to			
	me.			
	Please,	colour		
	...			
	Please,	open		
	...			
What	is			
it?				
Happy	New			
Year!				
How				
are				
you?				
How				
are				
you?				
I'm	a			
boy (girl).				
Put	on			
...				
Where's	...?			
Count	....			
Happy	Halloween!			

НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ ТА ГОВОРІННЯ

Підготовка до англomовного спілкування із співрозмовниками вимагає сформованості у дітей:

- рецептивних навичок слухати, розуміти елементарну англomовну інформацію та відповідних умінь *аудіювання*;
- продуктивних навичок і умінь активного мовлення з метою здійснення мовленнєвого контакту, порозуміння у сферах дитячої життєдіяльності (*говоріння*).

Процес навчання буде успішним тоді, коли:

- аудіювання та говоріння буде для дитини цікавим (наявність мотиву);
- результат слухання чи говоріння буде очікуваним (наявність мети);
- у пам'яті, уяві, попередньому досвіді дитини будуть наявні можливості розв'язувати завдання (наявність засобів);
- ніщо не стримуватиме пошуково-інтелектуальної діяльності, спрямованої на вирішення завдань іншомовного спілкування (наявність умов).

Аудіювання – це не лише сприймання повідомлень, а й підготовка у внутрішньому мовленні зворотної реакції на почуте. Аудіювання готує говоріння, а говоріння допомагає сприймати мовлення на слух. Аудіювання є вихідним засобом навчання дошкільників англійської мови, сприяє оволодінню звуковим аспектом мови, фонемним складом, інтонацією, зразками мовлення, у широкому сенсі виховує культуру слухання, розвиває пам'ять, зокрема, слухову.

Навчання дітей англійської мови починається з формування вмінь сприймати іншомовне мовлення на слух. Першочерговою вимогою до навчання аудіювання є повне розуміння іншомовних слів, речень, які вводять під час театралізованого дійства, що його розігрує педагог. З перших занять пані Вимова, її дресировані звірята, тренер, інші гості та персонажі вітаються, знайомляться з дітьми, називають себе, розповідають цікаві історії, запрошують дітей повторювати за ними нові слова та словосполучення, вимовляти складні звуки. Вихователь, використовуючи переклад, різні типи унаочнення, допомагає дітям зрозуміти значення іншомовних слів, речень.

Програмовий матеріал треба подавати чітко, виразно, досить голосно, спокійно, у помірному темпі. Аудіювання проводять із

використанням аудіозаписів із зразками автентичного англійського мовлення.

Зв'язне мовлення (говоріння) може бути у діалогічній і монологічній формах. Підготовчий характер навчання дошкільників англійської мови визначає потребу сформувати у дітей передусім навички діалогічного мовлення. Згодом, якщо будуть створені відповідні педагогічні умови, дитина зможе будувати монологічні висловлювання із 2-3 простих речень.

МЕТОД ПОВНОЇ ФІЗИЧНОЇ РЕАКЦІЇ

Метод повної фізичної реакції (TPR – скорочено від повної назви методу “Total Physical Response”) – це метод вивчення іноземної мови через використання фізичних рухів як реакції на усні стимули, команди й інструкції. Для дитини дошкільного віку цей метод застосовують у вигляді виконання команд, рухливих ігор, відтворення певних дій, ситуацій за допомогою жестів і міміки. Такий метод навчання ідеально підходить для дітей, оскільки їм притаманне бажання постійно рухатися, імітувати, фантазувати.

Метод повної фізичної реакції базується на узгодженні мовлення та дії: навчання мовлення здійснюється через фізичну (моторну) активність. Метод, під час застосування якого що інтенсивніше фіксуються зв'язки в пам'яті, то сильніші асоціації та більша ймовірність їх відтворення. Відтворення може відбуватися вербально чи разом із моторною активністю. Поєднання вербальної та моторної активності підвищує ефект відтворення.

Цей метод у всій його повноті використовують для вивчення мови через команди. Він змушує демонструвати, проявляти своє розуміння вивченого через фізичні рухи.

Метод TPR базується на природній біологічній властивості людського мозку засвоювати будь-яку мову. Відомо, що реально вивчити будь-яку мову за умови, що сприймання буде передувати продукуванню мовлення. Невідомо жодного випадку, щоб діти, навчаючись говорити, спочатку говорили, а потім розуміли. Як зауважують методисти-практики, розуміння приблизно на один рік передре говорінню.

Відділи мозку, які відповідають за розуміння і говоріння, розміщені в різних півкулях мозку. Для прикладу, за говоріння відповідає зона Брока, яка знаходиться у лобовій частині лівої півкулі. Якщо ця частина мозку травмована, то людина розуміє,

що їй кажуть, але не може говорити. За розуміння або сприймання відповідає зона Верніке, що знаходиться у правій півкулі головного мозку. Коли пошкоджена ця частина мозку, людина не розуміє, що їй говорять, але може розмовляти. Отримавши завдання: “Listen and repeat after me!”, дитина виконує його – відразу дві частини мозку починають працювати, а це уповільнює вцілому діяльність головного мозку.

Під час використання методу TPR такої ситуації не виникає, адже реагуючи на отриману команду чи почуте слово/фразу фізичною реакцією, в дитини включаються спочатку одна, а потім інша півкуля головного мозку. Саме цей факт діяльності мозку стимулює вміння та робить вивчення матеріалу ефективнішим.

Усі перелічені вище психологічні характеристики дітей дошкільного віку дозволяють стверджувати, що метод повної фізичної реакції відповідає її віковим, фізіологічним та психологопедагогічним особливостям. Тому можемо впевнено говорити про ефективність використання TPR під час формування мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку.

Особливості методу повної фізичної реакції:

- слухання має передувати говорінню, що дає змогу дітям розуміти багато мовних конструкцій;
- більшість іншомовних структур, що їх діти сприймають на занятті англійською мовою в перші роки її вивчення, складаються з рухів. Приблизно 50 % з них становлять команди, інструкції типу “Come here!”, “Listen to me!”, “Look at me!”, що дозволяє активно використовувати метод TPR.
- сприймання й засвоєння інформації через рухи підштовхує дитину до самостійного вираження своїх думок спочатку за допомогою рухів, а вже потім через мову.

Прослідкувавши особливості пізнавальної діяльності дошкільників, можемо стверджувати, що підхід до навчання на основі методу TPR зменшує стрес від навчання, адже робить цей процес цікавим та захопливим; прийнятний для вивчення будь-якої мови світу, навіть мови глухих; сприяє засвоєнню знань на довгий час.

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Крім мовної та мовленнєвої компетенції, важливою складовою формування іншомовної комунікативної компетенції на заняттях із іноземної мови є соціокультурна компетенція. Посилюючи інтерес дітей до мови як засобу спілкування, важливо розвивати й інтерес до мови як скарбниці культури певного народу (народів). Тому до змісту занять із англійської мови обов'язково варто вводити матеріал країнознавчого, національно-культурного характеру, зокрема, такий, що має виховне значення. Елементами соціокультурного компонента змісту навчання мають стати малі форми дитячого фольклору: віршики, пісеньки, лічилки, казки тощо. Такий матеріал не лише сприяє реалізації соціокультурного компонента навчання, а й ефективно допомагає формувати артикуляційні, інтонаційні, лексико-граматичні навички й уміння, передбачені програмою, та позитивно впливає на мотиваційну, емоційну сферу особистості дитини.

Залежно від типу заняття, його конкретної мети малі форми дитячого фольклору можна використовувати:

- на етапах введення матеріалу;
- як фонетичну зарядку, після того як діти засвоїли матеріал;
- як засіб розрядки у середині та в кінці заняття, коли дітям потрібен відпочинок.

Варто дотримуватися такої послідовності роботи з цим матеріалом:

1. Розповідь про головний зміст твору (вірша, пісні, фізкультхвилинка).
2. Прослуховування твору вперше, без перекладу.
3. Прослуховування твору вдруге, із перекладом.
4. Розучування твору із використанням інших засобів (наочності, екстра- та паралінгвістичних засобів тощо).

На наступних заняттях проводять закріплення матеріалу. Педагог на свій розсуд дозує введення малих форм фольклору так, щоб діти не були перевантажені.

ЗАНЯТТЯ – ОСНОВНА ФОРМА НАВЧАННЯ В УМОВАХ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Рекомендуємо педагогові обрати зручну організацію навчального процесу щодо кількості занять на тиждень. Наприклад, 2 заняття на тиждень, що тривають 25 хв кожне, чи 4 заняття на тиждень тривалістю 15 хвилин. За такої організації навчальний процес не розпадається на окремі заняття, упродовж кожного з яких вивчають новий програмовий матеріал, а становить чітку низку цілеспрямованих і взаємопов'язаних циклів-тем.

У кожному циклі діти ознайомлюються із певною розмовною темою, мовним і мовленнєвим матеріалом. У такий спосіб забезпечується успішне засвоєння дітьми програмового матеріалу.

Структурна схема одного циклу-теми має такий вигляд:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
I				II				III				IV			
Цикл															

де I, II, III, IV є номери підциклів; 1, 2, 3,... 15, 16 – номери занять.

Схема показує, що коли щотижня проводять чотири заняття, то один цикл-тему вивчають упродовж місяця. Кожен цикл розподіляють на чотири підцикли. Доцільно перші три підцикли відвести на вивчення програмового матеріалу теми у повному обсязі, а останній – четвертий – на повторення та контроль.

Підцикл вивчення програмового матеріалу варто розподілити так:

Підцикл			
I заняття	II заняття	III заняття	IV заняття
Введення нового матеріалу	Тренування у спілкуванні	Тренування у спілкуванні	Практика у спілкуванні

У структурі підциклу тип занять обумовлений їхньою дидактичною метою. Кожне заняття має характерну структуру, провідні методи, прийоми та засоби.

Заняття, на якому вводять новий матеріал, в основних рисах заповичений із методики інтенсивного навчання іноземної мови. У такому занятті виокремлюють *три етапи подачі нових знань*, кожен із яких має свої цілі й особливості методичного забезпечення.

Перший етап – це введення нового мовного матеріалу. Завдання дітей у процесі його реалізації – уважно слухати педагога, намагатися зрозуміти все, що він говорить. Діти не повторюють. Завдання педагога – ввести дітей у атмосферу цікавої казки (лялькової вистави, мандрівки тощо), яка є формою подачі мовного матеріалу. Цей етап введення дуже важливий, він вимагає від вихователя ретельної підготовки, фактично не допускає експромтів. По суті учасники заняття опиняються в умовах театру, де діти – глядачі, а педагог виконує водночас безліч ролей: “сценариста” (добір і оформлення мовного матеріалу), “режисера” (постановка, подача), “актора” (озвучування персонажів), “декоратора” (оформлення тла, добір картинок, костюмів тощо).

Введення матеріалу супроводжується жестами, мімікою, зміною тембру голосу, що відповідає герою, демонстрацією, перекладом рідною мовою, музикою. Фонетичний, лексичний, граматичний матеріал подають у типових структурах і реченнях. Вводячи нову лексико-граматичну структуру, педагог чітко, голосно, повільно вимовляє її, потім перекладає рідною мовою і знову тричі виразно, у помірному темпі повторює фразу (структуру, речення), за потреби – окреме слово.

Головне завдання *другого етапу* – максимально забезпечити мимовільне запам’ятовування нового матеріалу. Дітям дають завдання: “Listen! Repeat!” – діти мають співпереживати весь текст, “відчути” його. Для цього використовують різні екстра- та паралінгвістичні засоби (жести, міміка, пантоміма, темп, тембр голосу).

Рекомендують такі прийоми для запам’ятовування:

- проговорювання з різною гучністю (тихо, помірно, голосно);
- ритмічне проговорювання у різному темпі (повільно, помірно, швидко);
- повторення слова, фрази, речення у супроводі ритмічного проплескування, тупання, кружляння;
- проспівування фрази на загальновідомий мотив;
- проговорювання з різними емоційними інтонаціями (радісно, з жалем, здивовано, засмучено);
- повторення за педагогом у супроводі пантоміми (бадьоро крокуємо, збираємо гриби, рвемо горіхи, літаємо тощо);
- взаємодії у шеренгах, колах, групах, парах;
- проговорювання з асоціативними опорами.

Наприклад, вихователь говорить: “У правій руці я тримаю “sugar” – цукор, у лівій “candy” – цукерку. Я розкриваю правий кулак – ви говорите “sugar”, лівий – “candy”. Асоціативними опорами можуть бути різні картинки, геометричні фігури, знаки, що відповідають певній фразі. Наприклад, коли вихователь показує картинку із зображенням півника, який співає, діти вітаються: “Good morning!”; якщо вихователь прикладає вказівного пальця до вуст – це означає “Stop talking!”.

Дітям дуже подобається цей етап роботи, але використання ігрових моментів на цьому етапі підпорядковане дидактичній меті – допомогти ліпше запам’ятати матеріал. Не можна перетворювати заняття на колективну розвагу. Діти мають одержати установку на запам’ятовування. Темп і гучність заняття повинні бути помірними.

Готуючись до другого етапу заняття, вихователь має добре продумати, який прийом відповідає тій чи тій фразі. Заняття не треба переобтяжувати різними засобами, позаяк застосування багатьох засобів негативно позначається на психіці дітей, втомлює їх. Варто дотримуватися правила: одна лексична одиниця (слово, фраза, речення) – один прийом. Одну лексичну одиницю доцільно повторити 3–5 разів. Якщо потрібно озвучити переклад, то це бажано зробити на початку другого етапу в супроводі картинки, іграшки тощо.

Третій етап – “музичний сеанс” або “сеанс сну”. Його проводять на тлі спокійної, лагідної інструментальної музики або в тиші. Педагог пропонує дітям сісти, заспокоїтися. Якщо є певні умови, можна затемнити вікна. На дошку чи фланелеграф вивішують місяць, зорі. До дітей приходить пані Ніч (Lady Night). Діти можуть заплющити очі, хоча це не обов’язково. Спочатку звучить лише музика. Потім на тлі музики (чи в тиші) педагог іще раз читає текст заняття. Речення емоційно виокремлювати не варто. Голос спокійний, чіткий, виразний. Речення повторює тричі. Цей етап іде без перекладу (діти розуміють текст, у них з’являється почуття впевненості у собі). Наприкінці педагог вимикає музику, розкриває штори і говорить: “Good morning!” і діти “прокидаються”.

Не весь матеріал, який подають на цьому занятті, підлягає запам’ятовуванню. Команди англійською мовою, звертання е тлом, що потрібен для створення ситуативності, цілісності тексту.

Отже, у дітей формується пасивний лексичний мінімум. Частина матеріалу спочатку засвоюється тільки рецептивно, згодом він перейде до активного словника дітей.

Не варто від цього першого заняття очікувати цілковитого запам'ятовування усього навчального матеріалу, точної вимови, інтонації. Можливості дітей різні. Артикуляційний апарат, мовлення розвиватимуть під час наступних занять.

Друге і третє заняття підциклу – заняття тренування у спілкуванні. Їх мета – подальша робота над засвоєнням матеріалу, введеного на першому занятті. Вправи, під час виконання яких діти вправляються у застосуванні нового матеріалу, лише ігрові. На другому занятті застосовують здебільшого ігри рецептивно-репродуктивного характеру. Починається заняття ігровою фонетичною зарядкою. Після цього педагог нагадує фрази, що їх вивчили діти на попередньому занятті. Далі йдуть ігри: “Хоровод”, “Поїзд”, “Коти м'яч”, “Сніжка”, “Так чи ні?” “Покажи”, “Знайди”, “Виконай наказ”, “Луна”. Мета цих ігор – повторити введений під час першого заняття матеріал. Правила гри формують рідною мовою чітко, просто, стисло. Не варто ускладнювати гру прийомами, що вимагають від дітей значних зусиль. Пам'ятаймо: усе, що ми використовуємо на заняттях, – засіб для кращого запам'ятовування.

На третьому занятті підциклу, яке теж є заняттям тренування у спілкуванні, можуть використовувати ігри: “Сніжка”, “Коти м'яч”, “Живі шеренги”. Тут діти не відтворюють фраз, (що їх сказав педагог, а вже дають відповіді. Вихователь: “How old are you?” – дитина: “I am five”).

Якщо діти справляються з такими завданнями, тоді можна приступати до складніших ігор – творчих. Для кожного циклу – своя творча гра, вибір якої залежить від теми (“У магазині”, “У лікарні”, “У цирку”, “Накриваємо на стіл” тощо).

Бажано створити всі умови для зацікавлення дітей: одягати міні-маски, спецодяг, використовувати об'ємну наочність. Спочатку діти виступають партнерами у спілкуванні з педагогом, пізніше спілкуються самостійно в режимах: дитина – дитина; дитина – діти. Наприклад, гра “У цирку”. Мета: закріпити вживання дітьми назв рухів: dance, run, jump, go. Директор цирку: “Мої дресировані тварини захворіли, я запрошую нових!”. Директор (педагог чи дитина): “What can you do?” – дресирована тварина (маска коника): “(I can) run!”.

Четверте заняття – практика у спілкуванні. На початку заняття вихователь нагадує дітям пройдений матеріал. Потім усе заняття будується у вигляді дидактичної гри-інсценізації казки чи пригоди, під час якої кожна дитина може проявити засвоєні знання: діти співають пісні на пісенному конкурсі, декламують вірші на конкурсі читців, за що дістають умовні нагороди; за допомогою вихователя беруть участь у казкових ситуаціях; купують подарунок у англійському магазині, майструють ляльку, одягають ведмедика тощо. Наприклад, тема “Знайомство”. Педагог: “Діти! До нас завітала Аліса з країни чудес”. От що вона розповідає про себе: “My name is Alice. I am a girl. I am five”. А що ви можете розповісти їй про себе? Аліса приготувала для вас цікаві подарунки та цікаві історії”. Дитина розповідає про себе й отримує прапорець (листівку тощо).

Після того, як програмовий матеріал кожної підтеми вивчений, заняття прикінцевого – четвертого – циклу проводять у формі сюжетно-рольових чи театралізованих ігор. Мета: закріплення умінь і навичок використовувати раніше вивчену лексику та граматичні структури для спілкування.

Наприкінці навчального півріччя заняття останнього підциклу бажано присвятити підготовці та проведенню свята для батьків англійською мовою.

МОВНЕ ПОРТФОЛІО ЯК ФОРМА УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСЯГНЕНЬ ДІТЕЙ

З метою оцінювання досягнень дітей застосовують переважно **поточний контроль**, основна функція якого – *функція зворотного зв'язку*. Педагог, одержавши інформацію шляхом спостережень за дітьми, спілкування з ними на кожному занятті, залучення їх до виконання різних завдань тощо, має можливість зробити висновки щодо правильності вибраних ним методів, прийомів, засобів, режимів, тривалості навчання і за потреби змінити чи оптимізувати їх.

Через особливу емоційність, вразливість, сором'язливість, неспіливість дошкільників під час контролю будь-які виправлення мовлення дітей треба робити у коректній формі. У процесі виконання репродуктивних комунікативних вправ педагогові варто ще раз повторити звук, слово, фразу, в якому допущена помилка, але не привертати до неї увагу самої дитини і тим паче усіх дітей.

Варто хвалити дитину навіть за спробу брати участь у грі, у виконанні вправи. Якщо помилку не вдається виправити впродовж заняття, роботу можна організувати в індивідуальному режимі. Однак навіть під час проведення індивідуальної роботи педагог має подбати про використання ігрових прийомів, м'якого гумору, веселих порівнянь. Для заохочення дітей можна практикувати нагородження призами (стікери, наліпки, іграшки тощо).

Успішне виконання ігрових завдань дає змогу робити висновки про сформованість відповідних навичок чи умінь. Таке оцінювання на останніх заняттях із кожної теми можна вважати тематичним контролем. Під час тематичного контролю доцільно застосовувати у контексті ігрових завдань і різноманітних продуктивних видів діяльності дітей: малювання, домальовування, розфарбовування, вирізування й аплікування, конструювання із різних матеріалів тощо. Усі ці поробки дітей упродовж року варто збирати в окремі папки, а в кінці навчального року сформувавати із них, із фотографій, аудіо- та відеозаписів різних моментів участі дитини в заняттях так зване "портфоліо" кожної дитини (започаткувати Європейське мовне портфоліо). До художнього оздоблення портфоліо долучати і батьків, і самих дітей. Вручати ці зібрані матеріали випускникам.

У кінці навчального року на підставі аналізу даних поточного і тематичного контролю за рік, а також участі дітей у заключному англomовному святі педагог проводить *підсумковий контроль*, оцінюючи досягнення кожної дитини відповідно до визначених програмою очікуваних результатів освітньої роботи.

Дані поточного, тематичного та підсумкового контролів дуже умовні. Головне – побачити *позитивну динаміку* в особистісному зростанні дитини, в її загальнопізнавальному, мовленнєвому, соціально-моральному та культурному розвитку.

ІНДІВІДУАЛЬНЕ НАВЧАННЯ

Як правило, в умовах штучного білінгвізму діти найліпше розвивають свої здібності до вивчення іноземної мови у групі. Пропоновану систему занять можна також використовувати з метою *навчання однієї чи двох дітей*. У такій ситуації важче застосовувати рухливі види роботи, тому можна скористатися спеціально підготовленими настільними іграми. Для цього виготовляють мальовані чи змайстровані ляльки-персонажі англійських

і американських мультфільмів, персонажів казок народів світу, малюють декорації для кожного циклу, підциклу, добирають іграшки, малюнки, картки. Потім рекомендовані у програмі ігри та ігрові вправи розігрують на столі. Дитина може виконувати за бажанням роль одного з персонажів. Вихователь має подбати про добір завдань для виконання.

Варто наголосити: якщо діти (чи одна дитина) не засвоїли щось на занятті, не треба їх карати, вимагати негайного запам'ятовування матеріалу. Головне, щоб дітям було цікаво, щоб вони були активними та захоплені навчанням, а також переживали позитивні емоції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Близнюк О. І. Ігри у навчанні іноземних мов : посібник для вчителів / О. І. Близнюк, Л. С. Панова. — К. : Освіта, 1997. — 64 с.
2. Віттенберг К. Ю. Повний курс англійської мови в ДНЗ (за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку “Я у світі”). 1-й рік навчання / К. Ю. Віттенберг, І. Б. Білоуцценко. — Харків : Основа, 2011. — 398 с.
3. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк, К. І. Волинець; наук. кер. програми О. В. Проскура, Л. П. Кочина, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна. — К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. — 492 с.
4. Дитина в дошкільні роки: освітня програма / наук. кер. К. Л. Крутій. — Запоріжжя: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2011. — 188 с.
5. Граючись вчимося. Англійська мова: програма для дітей старшого дошкільного віку, методичні рекомендації / С. Гунько, Л. Гусак, З. Лещенко). — К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. — 88 с.
6. Завгородня Ю. М. Казка, гра, фантазія / Ю. М. Завгородня // Англійська мова в початковій школі. — 2006. — № 5. — С. 30–33.
7. Полонська Т. К. Навчання іноземної мови // Методичні рекомендації до програми виховання дітей дошкільного віку “Малютко” / Т. К. Полонська. — К. : Свена, 1993. — С. 124–136.
8. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі” (нова редакція). У 2 ч. Від трьох до шести (семи) років / [О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. — К. : ТОВ “МЦФЕР-Україна”, 2014. — 452 с.
9. Шкваріна Т. М. У світ іноземної мови з цікавістю / Т. М. Шкваріна // Дошкільне виховання. — 2000. — № 1. — С. 22–23.
10. Шкваріна Т. М. Англійська для дошкільнят / Т. М. Шкваріна. — К. : Шк. світ, 2007. — 128 с.
11. Шкваріна Т. М. Заняття з англійської мови в дошкільному виховному закладі: посібник для студентів педагогічних училищ / Т. М. Шкваріна. — Умань, 1997. — 120 с.
12. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку (програма, методичні рекомендації): навч. посіб. для

- вчителів раннього навчання англ. мови, студентів вищ. пед. навч. закладів / Т. М. Шкваріна. — Умань : Видав.-поліграф. підприємство, 2003. — 120 с.
13. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку: прогр., метод. реком. / Т. Шкваріна. — К. : Шкільний світ, 2008. — 112 с. — (Бібліотека “Шкільного світу”). — Бібліогр. : с. 100–111.
  14. Архипова Н. Г. Семинар по проблемам раннего обучения иностранным языкам / Н. Г. Архипова // Иностр. яз. в школе. — 1991. — № 2. — С. 106–108.
  15. Ваулина Ю. Подготовка воспитателей-учителей английского языка для дошкольных учреждений / Ю. Ваулина, Е. Фрейлина // Дошкольное воспитание. — 1993. — № 4. — С. 31–33.
  16. Воронина Г. И. Информация о научно-практической конференции “Раннее обучение иностранным языкам: проблемы и перспективы” / Г. И. Воронина // Иностр. яз. в школе. — 1991. — № 5. — С. 85–89.
  17. Гербач Е. М. Театральный проект в обучении иностранному языку на начальном этапе / Е. М. Гербач // Иностранные языки в школе. — 2006. — № 4. — С. 51–54.
  18. Глухарева Е. А. Иностранный язык в детском саду / Е. А. Глухарева // Иностр. яз. в школе. — 1991. — № 5. — С. 24–30.
  19. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. — Москва : Просвещение, 1991. — 219 с.
  20. Никитенко З. Н. Каждому жителю Европы – иностранный язык с детства / З. Н. Никитенко // Иностр. яз. в школе. — 1998. — № 4. — С. 110–113.
  21. Полонская Т. К. Обучение иностранному языку детей шестилетнего возраста в условиях детского сада : автореф. дис. канд. пед. наук. / Т. К. Полонская. — К., 1993. — 24 с.
  22. Brewster J. The Primary English Teacher’s Guide / J. Brewster, G. Ellis, D. Girard. — Penguin Books Ltd, 1992.
  23. Brewster J. The Primary English Teacher’s Guide / J. Brewster, G. Ellis, D. Girard. — Penguin Books Ltd, 1992.
  24. Curtain, Helena, Dahlberg, CarolAnn. Languages and Children: Making the Match, Fourth Edition / Curtain Helena, Dahlberg CarolAnn. — Pearson, 2008. — 528 p.

25. Garcia Ramiro. Instructor's Notebook: How to Apply TPR forbestresults / Garcia Ramiro. — Los Gatos, CA: Sky Oaks, 1996.
26. Happy Hearts. Starter. Virginia Evans, Jenny Dooley. — Express Publishing, 2009.
27. Happy Hearts 1. Virginia Evans, Jenny Dooley. — Express Publishing, 2009.
28. Happy Hearts 2. Virginia Evans, Jenny Dooley. — Express Publishing, 2009.
29. Longman Dictionary of Contemporary English 6 Paperback. — Pearson, 2009.
30. Longman Children's Picture Dictionary with song sand chants by Carolyn Graham. — Pearson Education Limited, 2003.
31. My First English Adventure. Starter. Teacher's Book. Mady Musiol, Magaly Villarroel. — Pearson Education Limited, 2005. — 117 p.
32. My First English Adventure 1. Teacher's Book. Mady Musiol, Magaly Villarroel. — Pearson Education Limited, 2005.
33. My First English Adventure 2. Teacher's Book. Mady Musiol, Magaly Villarroel. — Pearson Education Limited, 2005.

Навчальне видання

КУЛІКОВА Інна Анатоліївна
ШКВАРИНА Тетяна Михайлівна

**АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Програма та методичні рекомендації

Вид. 3-тє, зі змінами та доповненнями
за заг. ред. О. В. Низковської

*Схвалено для використання
в дошкільних навчальних закладах*

Керівник проекту *Б. Фенюк*
Головний редактор *І. Дворницька*
Редактор *К. Гілінська*
Літературний редактор *Т. Мороз*

Підписано до друку 28.09.2015. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,8. Наклад 2000 пр.

Видавництво “Мандрівець”,
вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль, 46400
Тел. (0352) 43-39-62, 42-39-62, тел./факс (0352) 52-43-38. www.mandrivets.com
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3650 від 22.12.2009.

ТОВ “Терно-граф”,
вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль, 46400
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ТР № 24 від 28.12.2004.